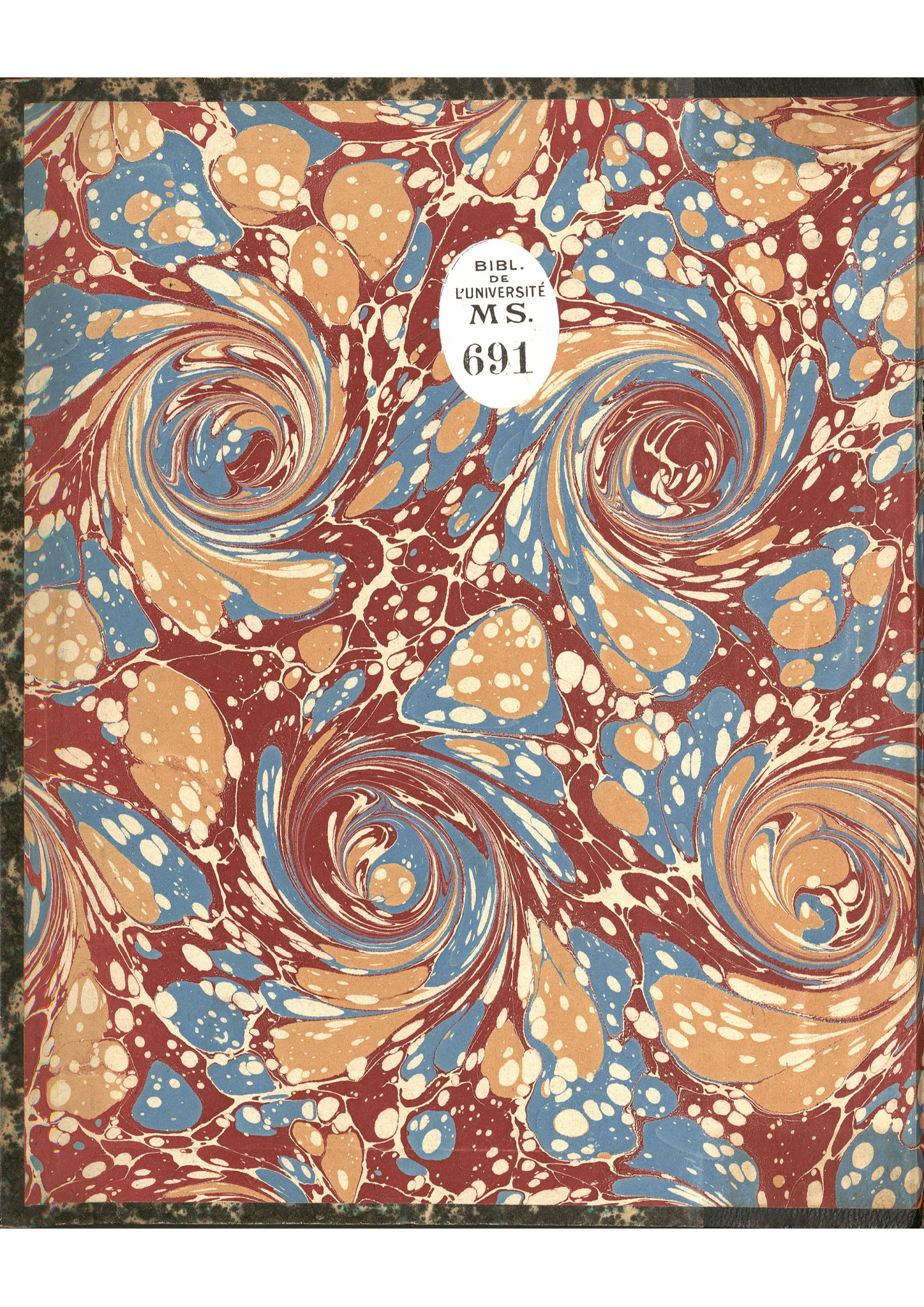

BIBLIOTHEQUE DE L'UNIVERSITE

FACULTÉ
DE
THÉOLOGIE
DE PARIS
THÈSES

BIBL.
DE
L'UNIVERSITÉ
M.S.
691

The image shows the front cover of a book. The cover is decorated with a traditional marbled paper pattern. This pattern consists of large, swirling, cell-like shapes in shades of deep red, blue, and ochre, separated by a network of fine, white, vein-like lines. The overall effect is a complex, organic, and visually busy texture. In the center of the cover, there is a small, white, oval-shaped label. This label contains black text that identifies the book's location in a library collection.

BIBL.
DE
L'UNIVERSITÉ
MS.

691

Volume de 318 feuillets
(moins 33, 143, 220, 228, 239, 272, 301, 302)

20 juil. 1912.

De l'Equiprobabilisme

Chiese

Pour le Baccalauriat.

Pour le 27 mai 1868

M. Souay
p^{tr}

excelsiorum D. & C.

1840

James L. L. L.

Propositio

In concursu duarum opinionum aequi aut fere aequi probabilitum, non semper tenemur sequi opinionem tutiorem, sed opinio minus tuta in proxi admittere potest, modo libertas possideat.

Quam quidem sententiam, utpote firmioribus innixam fundamentis, gravioribusque pollentem auctoritatibus, admittendam ducimus. Sed antequam motiva, quibus inhercant sapientissimi huiusce doctrinae propugnatores, evolenda aggrediamur, quaedam videntur praenotanda, quae, n^o fallimur, laud parvam rei elucidationem afferent.

Praenotandum primum ——— Et vero parca primum statuamus circa sensum quorundam ipsius propositionis terminorum.

Diximus: In concursu duarum opinionum — Nulla enim hic moveri potest quaestio de opinionibus plus minusve tutis aut probabilibus extra concursum, imprimis cum neminem fugat

licitum esse sequi opinionem minus ta-
tam, dummodo prudenter judicetur proba-
bilis, extra concursum id est, ex una parte, gravibus,
licet forsane non sufficientibus ad conferendam
certitudinem, innixa motivis, neque ex altera
parte contrariis rationibus impugnata.

In concursu duarum opinionum. Hic
enim agi non potest de conscientia probabi-
li, sed tantum de opinione pro ut definitur

* Omne quod non est ex fide precep- a Divo Thomā: « Actus intel-
turn est. (Rom. XIV, 23). Ergo non lectus qui fertur in unam partem
quam licet agere, stante contradictionis cum formidine
pro practico, aut merā probabili alterius. » Enim vero conscientia
tate practica circa honestatem judicium est practicum dicti-
moralem actionis hic et nunc, tam unicuique quid ipsi in-
ponenda. Siquidem praeterea particulari hic et nunc sit
quod hanc interpretationem agendum, vel omittendum, quid
insinuat contextus, in sensu agi vel omitti debuerit, ac pro-
conscientie praecitatae d. inde debet esse, ut agens non peccet,
Sauli textum intellexerunt saltem practice moraliter certum
satis, in quibus imprimis §. circa licitatem actionis; dum,
Augustinus. Sic et intellexit ex dictis, opinio judicium est
concilium Lateranense 4^m speculativum, inserviens non
nam: « Quoniam, inquit, loquor, secus ac medium ad efforman-
de de Prescriptione, omne dum, quo constat conscientia,

quod non est ex fide peccatum iudicium practicum, nec proin-
est, syndicali iudicio definitum de requirit certitudinem directam,
nullam habere prescriptionem sed tantum illam certitudinem
nem absque bonâ fide. — quæ per principia reflexa tra-
Ergo — ditur.

In concursu duarum opinionum æquæ aut ferè æquæ probabilium.
Probabilem dicimus opinionem, quæ gravi, id est, quæ
sufficiat ad obtinendum ~~veri~~ prudentis assensum,
nititur fundamento; sive deducatur illud funda-
mentum ex ipsâmet rei naturâ, (quæ tunc opi-
nio probabilis ab ^{intrinseco} ~~extrinseco~~ dicitur); sive nitatur motibus
ex auctoritate deductis, in quo casu probabilis ab extrinseco
reputatur opinio. Hæc autem opinio potest esse
vel objectivè, vel subjectivè probabilis. Probabilitas
objectiva nihil aliud est ac, apprehensio indiciorum
veritatis, seu motivorum quibus nititur aliqua
opinio; subjectiva verò iudicium est quoquis
de veritate aut falsitate alicujus opinionis
cum errandi formidine pronuntiat. Denique
denique distinguendi sunt in probabilitate
gradus, juxta gravitatem aut levitatem motivorum
pondus; opinionesque dicimus probabilissi-
mam, probabiliter, æquiprobabilem, merè
et solidè, minus aut tenuiter probabilem, pro-
ut gravissimis, gravioribus, æqualibus, levioribus

aut levissimis, ratione habitâ oppositorum, nititur fundamentis. Non semper tenemur sequi opinionem tutiorem, sed opinio minus tuta in praxi admitti potest. — Opinionem magis vel minus tutam dicimus, prout magis vel minus à peccato removet; unde probabilior potest esse minus tuta, tutior vero minus probabilis, ut patet. — Modo libertas possideat. — Namque, ut infra probabitur, quilibet homo à Deo primum constitutus est liber, seu immunis ab omni praecepto formaliter obligante; postea autem imposita fuerunt mandata. Quotiescumque igitur ^{non} constat de existentia ipsius legis in casu particulari, libertas possidet; legem vero possidere dicimus quando dubium circa legis obligationem, in casu particulari, non autem circa legis existentiam oritur.

Definitis ac stabilitis ipsius propositionis nostrae terminis, quaedam occurrunt dicenda de nonnullis casibus extra propositionem, hypothesique necessario numerandis:

Prenotandum secundum ———— Cum asserimus opinionem minus tutam in praxi admitti posse, dummodo concurrant opiniones

æquiprobabiliter, libertasque possideat, nulla-
tenus in mente habuimus casus illos, in quibus
finis quidam est realiter obtinendus, seu, ut
ait S. Liguorius, « opinionem probabilem probabilitate facti,
cum periculo damni alterius aut sui ipsius », quia hujusmodi probabilitas,
quatenus versatur circa rei veritatem sive rei substantiam minimè
auferit periculum damni. » Sic saltem modo loquimur de opi-
nione probabiliter probabilitate juris, quæ versatur
tantum circa actionis honestatem. Unde ^{ex-}ten-
dendi non posset assertio nostra ad casus in
quibus ageretur de validitate sacramento-
rum, de aliqua fidei dogmate credendo, et
generatim de his omnibus quæ ad salutem
sunt necessaria, necessitate mediæ. Nec
etiam standum esset æquiprobabilismo,
cum esset vitandum proximi damnum,
aut specialis quodam adesset obligatio,
ratione officii, voti, vel superioris præcepti,
eligendi mediæ ad finem obtinendum ma-
ximè accommodata. Curæ enim pars lu-
tior est semper admittenda; et ratio, quia,
illegui secus ageret, imprudenter ageret, cum
effectus realiter obtinendus, pendeat, non
equidem à rectâ operantis intentione,
sed a verâ quæ ab ipso adhibebuntur,

mediorum efficacia; quod constat
insuper ex condemnatione propositionum
sequentium, circa validitatem sacramen-
torum, dogmata fidei credenda, aut obli-
gationes ex officio decurrentes, ab Innocen-
tio Sapra undecimo pronuntia-
ta:

- « Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem
probabilem de valore sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex,
conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia
probabili tantum utendum non est in collatione baptismi, ordinis
sacerdotalis vel episcopalis. » (Sapras. 12.)

- « Assensus fidei supernaturalis et utilis ad salutem stat cum notitiâ
solum probabili revelationis; imò cum formidine ne non sit locutus
Deus. » (Sapras. 4.)

- « Probabiliter existimo iudicem posse iudicare juxta opinionem minus proba-
bilem. » (Sapras. 3.)

Nunc autem, antequam deveniamus
ad propositionis nostre demonstrationem,
remanet ut inquiremus quosnam et quales
habeamus adversarios, quorum sententiæ nobis
occurrant impugnanda.

Prænotandum tertium ———— Hos omnes et solos
confitemur adversarios qui opinionem circa
probabilissimum in scholâ liberam et à

7

Ethologorum gravi numero admissam tuerentur.
 Agimus enim de his quae circa questionem
 sunt ~~in certa~~ ^{incerta}, minime de verò de sententiis
 extra Discussionem, sive Ratione, sive decretis
 Summorum pontificum, propositis. Proinde
 confutandos non suscipiemus Euthoristas —
 Condemnatos, qui certitudinem requirunt
 directam ad rectè agendum; cum, sive ex auctori-
 tate apostolica*, sive ex ratione pateat certò

* Propositio condemnata licitum esse, quando de solà
 ab Alexandro VIII° actionis honestate questio me-
 « Non licet sequi opinio retur, nec determinare jura
 non, vel inter probabiles, opinionem probabilissimam,
 probabilissimam » etiam minus tuta esset ea
~~sententia~~ ^{sententia}; nonne enim homo qui ab hujusmodi
 opinionem ducendum se praeteret, cum levissima
 tentum, et pro nihilo habendū, errandi formidine,
 ac ideo prudenter, ageret?

Nec etiam adversarios tenemus probabilis-
 tas - condemnatos, contra quos pro certo haben-
 dum est nunquam licere in praxi sequi opi-
 nionem tenuiter probabilem, relictā tutiore; quod qui-
 dem constat tum ex damnatione propositionis
 sequentis ab Innocentio XI° pronunti-
 ta:

Generatum dum probabilitate sive intinsecā, sive extrinsecā, quam
tenuis tenui, modo à ^{probabilitatis} ~~probabilitatis~~ finibus non exeat,
 confisi, aliquid agimus, semper prudenter agimus.)—

Cum ex ratione, cum, ex confesso omnium,
 imprudenter efformetur conscientia, qua levi-
 fundamētis, ad obtinendum vin-
 bus tantum vititur, quod sic, ut patet.
 præceptis assensum, pro sua insufficientibus, quod sic
 evenit, ut patet. — Denique cum cautionistis non comen-
 noctis, quales inveniuntur Daëlmann, et
 alii quidam Lovanienses, asserentes scilicet
 semper eligendam esse partem tutiorem,
 nisi minus tuta opinio sit probabilissi-
 ma,) ^{res.} Res in hac thesi habenda non vide-
 tur. Hanc enim sententiam, quatenus
 oppositam documentis omnium fere the-
 logorum, summorum pontificum decretis,
 responsionibus congregationum Romana-
 rum, Episcoporum decisionibus, constanti
 denique et universali priorum fidelium
 praxi, reficiendam esse, nemo est qui hodie
 infititur. Et revera, quemnam alicujus
 nominis theologum inveneris, si paucissi-
 mos, quos supra memoravi, excipias, qui
 non asserat ~~et~~ ^{fidem} fidem non peccare, cum
 sese determinat juxta opiniones verè
 probabiliores quamvis minus tute habeantur.

6

Nonne etiam summi Pontifices, congregaciones Romanae et Episcopi circa quaestiones difficiliore, consulti, saepius responderunt juxta opiniones minus tutas quas habebant. Difficet tantum tanquam probabiliore. Nonne insuper viri timorati, theologos aut confessarios circa dubia, ^{interro-} ~~reclari-~~ ^{garden} ~~refferuntur~~, quotidie opinionem minus tantam quae ipsis declaratur tanquam probabiliore, secum sequuntur? Porro divinis promissis evidenter repugnaret quod in sepe universali Ecclesia falsa admitteretur morum regula. — Abundè qui agit juxta opinionem minus tutam sed quam habet tanquam vere probabiliorem acquiescit judicio practico, prudenti, et moraliter certo de honestate suae actionis; sic enim judicare censetur: « Quum in illa actione peragenda nihil certum detegere valeam, licet possim ad praxim reducere opinionem, quam, inquisitione facta, vere probabiliorem judico, licet minus tutam » Porro, inquam, quis non videat tale judicium esse prudens et moraliter certum, cum ait quidam S^r doctor « Homo

lumine rationis à Deo praeclatus fuerit,
ut per illud seipsum dirigeret in iudi-
ciis tum speculativis, tum practicis,
et ideo evidenter illicite agere possit
quod graviora et solidiora motivi ipsi
suadent esse licitum; alioquin lumen
rationis desineret esse regula, suarum
actionum moderator.

De tutioristis hac sufficiant.

Solos ergo gravioris momenti nostrae
sententiae adversarios numeramus proba-
biliaristas, et Probabilistas ^{non} condemnatos;
Probabilioristas asserentes:

« In ~~concreto~~ proxi tenendam esse opinionem tutiorem,
nisi minus tuta opinio sit vere probabilior. — Cuius, juxta
plures probabilioristas, multo probabilior. — Ita Billuart-
Bassuet- ~~Collet~~ —

Probabilistas vero praedicantes:

« In concursu duarum opinionum, quarum una est probabilior
altera vero minus probabilis, licitum esse sequi opinionem minus
tutam minusque probabilem, modo sit solidi, non autem tenuiter
probabilis. — Ita Vasquez- Caramuel- Lessius
etc.

Quos quidem, quamvis tantorum in schola
nos non fugiat nominum auctoritas, confu-

tare tentabimur, postquam ipsi in favorem nostrae sententiae duplex argumentum evolverimus.

Hic demum propositio, sit iterum sequens nostra

Propositio

« In concursu duarum opinionum aequè aut fere aequè probabilem, non semper tenemur sequi opinionem tutiorem, sed opinio minus tuta in praxi admitti potest, modo libertas possideatur »

Primum argumentum

In concursu duarum opinionum aequè aut fere aequè probabilem libertas aliquando possidet. Atqui, in his casibus, scilicet libertate possidente, applicandum est principium : « In dubio melior est conditio possidentis »

Ergo in concursu duarum opinionum aequè aut fere aequè probabilem, stare possumus libertati, ac proinde non tenemur sequi opinionem tutiorem, sed opinio minus tuta in praxi admitti potest, modo libertas

Probatior maior — In concursu duarum opinionum aequè aut
ferè aequè probabilium libertas aliquando possidet.

Eccli. xv-14- Deus ab initio constituit hominem
et reliquit illum in manu consilii sui; adjecit man-
data et praecepta sua. Si volueris mandata servare,
conservabunt te.)) Equibus verbis sequitur quemlibet
hominem à Deo primum constitui liberum,
id est, immunem ab omni praecepto for-
maliter obligante; postea autem huic
impositum fuisse quaedam mandata: «
Adjecit mandata et praecepta sua. Quandò igitur
positive constat de existentia horum man-
datorum, non perturbatur libertas in suâ
possessione, et nulla est ipsi obligatio
formalis ea servandi, quamvis reipsâ
forsan existant. Hinc, juxta omnes,
non obligat ea lex de quâ datur tantum
modo dubium negativum. Quandò au-
tem de aliquâ lege datur dubium po-
sitivum non magis constat de existentia
istius legis ac in dubio negativo; signi-
dem hinc et inde adsunt rationes aequales
aut ferè aequales et contradictoriae, atque
ideo, in eo casu, eodem modo possidet libertas;

Cum enim sicut bilancem quandam se se habet intellectus, quae eodem modo remanet immobilis, siue aequalitas in utraque lance, imponentur pondera, siue nullum in alterutra lance pondus deponatur. Ergo

« In equilibrio manet ^{lance} ~~lance~~, siue ^{equale onus} ~~equale~~ neutrae parti, siue utrique ^{aequalitas} ~~aequalitas~~ imponatur. » (Berti Ethic. l. II. c. 14 - prop. 2.)

21- c. 14 - prop. 2.)

« Immutata manet libra, in cuius utraque lance aequale pondus collocatur, nec ad unam inflectitur partem, nec ad aliam. » (S. Solutura)

rationibus circa legis existentiam hinc et inde aequalibus, nulla datur in intellectu inclinatio ad unam partem potius quam ad alteram; Ergo nihil positivum, quodque conclusionem inducat, dici potest de eius existentia; et

ideo homo remanet sicut erat et antea, scilicet

liber, id est, ab ea speciali lege prorsus immunis. In tali casu libertas vere possidet anterioris ad legis dubiae obligationem.

Nec dicas, cum quibusdam probabilioribus, postea computandis, libertatem nunquam posse contra legem dubiam possidere, quia libertati incumbit cura probandi licitam esse actionem à se electam, seu probandi legem non existere; unde concludere esset legitime quodlibet positivum dubium de Licetitate alicujus actionis suff

ficere ad inducendum obligationem sese
abstinendi, quia legis non probaretur legem
non existere. Falsum est principium hic
allegatum, cum legis sit probare suam
existentiam, non autem subditi probare
legem non existere; signidem, ut ait D.
Thomas, «Illud dicitur licitum quod mul-
ta lege prohibetur».* Et revera Deus per

* Quod quidem axioma suas leges non determinavit
tandem certum et com- quam nobis essent prae-
mune in lege naturali le- sa, sed quam nobis essent
mendum docet doctor Ange prohibita vel precepta
lic in particulari.^{xx} Hinc est

xx Similemque agendum quod ea sola vitanda sint qua-
tionem in condendis et inter particulari legi adversantur.
junctandis legibus seculi fue. Hinc non incumbit homini
runt homines, ut confirmat cura probandi tamen actio-
tur ex variis textibus juris nem prerogendam licitam
civilis et canonici. Legitur esse, sed tantummodo eam
nim in Instit. de jure perso, nulli speciali legi adversari,
narum § 12. «Quique facere aut saltem non constare
libet, nisi id a jure probi. quod alicui speciali legi
betur» Et item cap. 31. De offic. adversetur. Hinc demum
et prot. jur. deleg. «Nisi de inepte arguunt qui asserunt:
mandato certus existens, ^{exequi} ~~exequi~~ Ubi dubium est an ~~exista~~

non cogens quod manda-
tur.

ad sit lex, consequenter ⁹ sit.
an dubium est an adsit

libertas.)) Nam ubi dubium est an lex exis-
tat, certum est legem non obligare, ut in-
fra probabitur, ex ^{axiomate} ~~axiomate~~: a Lex Dubia
non obligat)) et ex verbis Dⁱ Thomae:
Nullus ligatur per praeceptum aliquod,
nisi mediante scientia (id est cognitione
certa) illius praecepti) ac proinde certum
est libertatem circa illud praeceptum existere.

~~Elementa juris naturae et gentium~~ Concludamus
igitur cum Henneccio:)) Omnia libertati
dominis permittit Deus, quae non pra-
cepit, vel prohibuit. Sic R. gr. cum sola
arbores scientiae boni et mali dominibus
interdixisset Deus, recte omnino inferre-
bant protoplasti, licere sibi fructibus reli-
quis omnino vesci. Cessante enim legis obligatione,
riget libertas. (Elementa jur. nat. et gent.)

Ergo probatur major

Minor -

Probatur nunc minor, scilicet: "

Libertate possidente, applicandum esse principium: In dubio
melior est conditio possidentis, -

Et primum, juxta communioris sen-
tentiam Theologorum, vel Probabilioristarum,

admittendum est praecipuum principium
 quando agitur de materia iustitiae; s. g.
 aliquis primo bona fide aliquam rem pos-
 sidet; huic deinde possessioni supervenit
 aliquod positivum dubium, quod deponi
 nequit. Cum communiter doceant Theologi,
 vel probabilioristae, latam possessionem re-
 tinere posse rem integram, quamvis de rea-
 -li jure suo dubitet; namque ex illo
 principio reflexa sententiam probant
 Theologi: « In dubio melior est conditio
possidentis. » Porro Aequiprobabilistae
 unanimi ore proclamant idem princi-
 pium reflexum applicandum esse etiam
 in questionibus dubiis circa licitatem al-
 cuius actionis, sicque ratiocinantur: «
 Repugnat enim qui certo exercet aliquod
 jus usque adhuc habitum tanquam
 licitum, in tali agendi ratione perturb-
 bari propter solum dubium. Dubium
 enim est quid incertum; sed incertum
 vincere non potest possessionem certam,
 tranquillam et legitimam. Præterea du-
 bium est quid mutabile; nam quicquid
 hodie apparet dubium cras forsân judicabitur

evidenter falsum. Si vero res tam mutabilis admitteretur tanquam regula moralis, sepiissime turbarentur conscientie, novaque exararentur quotidie obligationes contradictoriae, ita ut perpetua fluctuatione circumferrentur qui in dubio speculativo versarentur. Porro, quis non videt absurdas, novasque inde secuturas consequentias? Ergo in concursu duarum opinionum aequae aut fere aequae probabilium applicandum est principium: In dubio melior est conditio possidentis.

Ergo in concursu duarum opinionum aequae aut fere aequae probabilium, non semper tenemur sequi opinionem tertiam, sed opinio minus tuta in praxi admitti potest, modo libertas possideat.

Posterius argumentum

In concursu opinionum aequae aut fere aequae probabilium circa ipsam aequam legem existentiam, (qui casus in hypothese nostra speciatim habetur, siquidem aequi-probabilistae requirunt ut dubium exerceatur circa legem existentiam, minime vero circa

eiusdem vim obligatoriam,) lex haberi debet
tandem dubia.

Atqui, in tali casu, standum est princi-
pio: *a Lex dubia non obligat.*

Ergo, quando libertas possidet, seu in
concursu duarum opinionum aequi-probabi-
lium, circa legis existentiam, lex non obli-
gat; ac ~~proinde~~ non tenemur sequi opinio-
nem tutiorem, sed opinio minus ~~tuta~~ in
praxi admitti potest.

In probanda maiore nulla videtur
oriri posse difficultas. Etenim, illa lex
est evidenter dubia de cuius existentia ha-
bentur rationes contradictoriae et fere aequa-
les, quia, ut ait D. Thomas: *a Inter equalita-
tem rationum et argumentorum soli dubio est locus.* Si vero
applicandum est principium: *lex dubia non
obligat*, ut asseritur in minore argumenti nos-
tri propositione, exinde evidenter sequitur
licitum esse tenere in praxi opinionem
aequiprobabilem et faventem libertati contra
legem possidentem. In probanda igitur mi-
nore argumenti propositione immorandum
tantummodo habemus. Itaque

Probatum minor ——— In concursu duarum opinio-

num aque aut fere aque probabilium
circa ipsam cuiusdam legis existentiam
standum est principio: Lex dubia non obligat.

Lex dubia ita imperfecte rationi manifes-
tatur ut ejus existentiam nullum positivum
judicium proferri possit. Qui enim
percipit rationes hinc et inde contradicto-
rias et fere aequales debet suspensus manere,
nec prudenter potest uni potius quam
alteri adherere parti contrarietatum. At-
que, lex de ejus existentia nullum pro-
ferri potest judicium positivum, neque
directe neque indirecte obligat. Non directe;
ratio enim est regula ad moderandum
voluntatis determinationes, dux ad illam
regendam, lux ad illuminandam. At vero,
si nihil positive determinat illa regula,
si dux ille nullum praeceptum denun-
tiat exequendum, si lux illa nullam
viam callustrat sequendam evidenter
agnoscendum est nullam moralem direc-
tionem intimari voluntati, et proinde
hanc voluntatem sic derelictam propriis
determinationibus nulla morali obliga-
tione directe ligari. — Sed neque indirecte

siquidem, jam admissa hypothesis
 quod lex ipsa non obliget formaliter, nul-
 lum incurritur periculum peccandi; nam,
 ut ait apostolus, Ubi non est lex, nec praeravatio. Si
 vero nullum incurritur periculum peccandi,
 non exigit prudentia ut pars tutior eligatur;
 in magna enim est ^{differentia} ~~diffusio~~ inter casum
 praesentem, in quo de sola actionis honestate
 agitur, et illos casus in quibus agitur de
 quodam fine obtinendo, cujus consecutio pre-
 det a veritate mediorum quae eliguntur.
 S. g. quando agitur de validitate sacramen-
 torum. In his ultimis casibus, prudentia
 postulat ut pars tutior eligatur, quia
 finis actionis pendet a veritate medio-
 rum quae revera adhibebuntur; in aliis
 autem casibus, ubi sola procuranda est
 honestas actionis, prudentia nihil praes-
 cribit praeter ductum rationis; quum vero,
 juxta ductum rationis lex ipsa non obliget,
 prudentia nihil indirecte ^{praescribit} ~~praescribit~~ Ergo —

Et iterum juris canonici scripta circa
 hanc questionem scrutemur: «Erit autem
 lex manifesta, ait Sr Isidorus (can. Erit autem. Dist.
 4.) — Ubi lex est dubia, addit Sanonmitanus, excusatur

quis a juris ignorantia.)) Et merito, naturalis enim
 ratio dictitat meminere ad eorum præcepto-
 rum, de quibus dubitatur, utrum existant
 an non, teneri observantiam; unde concluditur
 in Authentica: ((In nullo dubio nullus presumitur obliga-
 tus.)) — (quib. mod. nat. etc. S. natura). Sed audiamus
 D. Thomam de principio à nobis allegato ^{subiici.} disse-
 rentem: Docet legem (vel divinam et eternam)
 ut obliget debere esse certam, ((mensura frustoe vo-
 luntatis mensuram, legem dixit) debet esse certissi-
 ma; ... licet que lex aeterna sit nobis ignota secundum quod est in men-
 te divini, innotescat tamen nobis aliquantulum per rationem naturalem
 quae ab ea derivatur, ut propria ejus imago, vel per aliquam revelatio-
 nem supernam datam.)) Exinde sequitur S. Thomam asse-
 re legem divinam, prout est nostrarum actio-
 num mensura, debere esse, non quidem eo-
 dem modo in nobis ac in Deo, sed tamen aliquo
 modo, certam. Sed hanc doctrinam in alio
 loco clarius fusiùsque exposuit Doctor Ange-
 licus, ligationis, qui voluntatis accidere potest,
 sicut se habet scilicet ubi, quærendo Utrum
 conscientia liget, sic respondet:

((Ita se habet imperium alicujus gubernantis
 ad ligandum in rebus voluntariis illo modo
 ligationis, qui voluntati accidere potest,

sicut se habet actio corporalis ad ligandum
 res corporales necessitate coactionis. Actio autem
 corporalis agentis nunquam inducit necessita-
 tem in rem aliam, nisi per contactum coac-
 tionis ipsius ad rem, in qua agit. Unde nec ex
 imperio alicujus Domini ligatur aliquis, nisi imperium attingat
 ipsum, cui imperatur. Attingit autem ipsum per scientiam.
 Unde nullus ligatur per praeceptum aliquod, nisi mediante
 scientia illius praecepti. Et ideo ille, qui non est capax
 notitiae praecepti, non ligatur, nec aliquis ignorans
 praeceptum Dei ligatur ad praeceptum faciendum,
 nisi quatenus tenetur scire praeceptum. Si
 autem non teneatur scire, nec scit, nullo mo-
 do ex praecepto ligatur. Sicut autem incorpo-
 ralibus agens corpore non agit, nisi per contac-
 tum, ita in spiritualibus non ligat, nisi per
 per scientiam. » De verit. q. 1. art. 2.

Unde sic:

Juxta D. Thomam, nemo formaliter ^{tene-} ~~tene-~~
 tur servare aliquod praeceptum, seu aliquam
 legem nisi notitiam, scientiam hujus prae-
 cepti vel legis habeat; id est nisi intra se
 dicere debeat; » Scio, cognosco hanc legem, hoc
 praeceptum. Utinam, quidquid dicant Statuti,
 aliquae adversarii, sub voce scientia intelligitur.

cognitio certae, minime vero simplex
 precepti notitia, cum philosophi omnes cum
 eodem I. Chomā distinguant opinionem a
 scientiā, quae accipitur ut cognitio certae alicujus
 veritatis. Sed nec vocabulum notitia a D.
 Chomā usurpatum, ut probandas opiniones
 suas ac habere possent adversarii. Pariter enim
 coniectum est in omnibus vocabulariis noti-
 tiam pro eodem significari ac cognitionem, unde
 notitia legis idem est ac cognitio legis. Ceterum,
 dato etiam, quod nomine notitiae intelligi
 posset probabilitas existentiae legis, ad sum-
 mum admitti posset probabilitas illa, quae
 tantum stat ^{pro} lege, absque probabilitate in con-
 trarium; alioquin, cum opinio ^{pro libertate} ~~probabilitate~~
 aequae est probabilis, tunc certum est non
 aliud supresse nisi meram legis hesita-
 tionem, quae nec scientia nec notitia dici
 potest; tunc enim non legis notitiam habemus,
 sed tantum notitiam dubii, sive quaestionis,
 an lex existat, vel non; unde ratio super-
 que patet voces scientia, notitia, a D. Chomā in
 sensu adversariorum non fuisse usurpata,
 cognitionemque proprie dictam indicare.
 Quis autem ex utraque parte aequales aut

ferre aequales et contradictorias tam
indicare - rationes de existentia alicujus
legis percipit, non potest intra se
dicere: Cognosco, scio hanc legem exis-
tere, sed manere debet suspensus, et fides
non formaliter tenetur hanc legem ser-
vare, ut sequitur ex verbis S. Thomae.

Ergo ex auctoritate confirmatur minor
propositio nostrorum, scilicet: Incasu equi-
probabiliori applicandum est principium:
Lex dubia non obligat.

Quinimo nisi nobis timentum foret
re ultra juxtae hujus dissertationis limites
progrediremur, ex principio tam firmiter
tamen multipliciter a S. Thoma pro-
bato, nempe quod lex non promulgata vim obli-
gandi non habet, certam videremus praefertam con-
clusionem, scilicet quod lex dubia non obli-
gat, passio, ex hypothesis, quod dubium
in legis existentia incidit. Casu enim
quo ^{opinionem} ~~duae~~ ~~opiones~~ concurrent aequalis
momenti, tunc quidem lex requirit dici
sufficienter promulgata; quoniam sufficienter
promulgatum est dubium, an lex
existat, non autem promulgata est lex;

ac propterea lex non potest obligare.)) quando
 cumque, ait Eusebius Amari, (maralis et
 Scolastica Ethol. Bononiæ edita 1753) Can. 1. dig.
 2-) existentia legis non rededitur credibilior non
 ipsa, ita etiam tenetur suam legem reddere
 credibiliorum, seu probabiliorum non ipsa.))
 sed, ut patet, ex rationibus quæ nobis illam
 notabiliter probabiliorum reddunt, quod quidem
 evoluit clarissimè alio in loco, dicens: «Cum utraque
 opinio eæ æque probabilis, & nondatur lex directæ
 prohibens, quia in hoc casu nondatur suffi-
 ciens promulgatio legis, quæ est character
 inseparabilis, et essentialis legis, siquidem illa
 est sola legis promulgatio, quæ lex fit cre-
 dibilior.)) Sed rem summaris, si libet, ex
 suis principiis, Divoque Thomæ duce,
 rationes, aggrediamur intrinsecas nostræ
 sententiæ. Et primum inquiremus quo-
 modo questionem ab ipso posita: An promul-
 gatio sit de ratione legis? Responderis Doctor Angelic-
 us. «Lex, ait, imponitur aliis per modum
 regulæ, et mensuræ; regula autem, et mensu-
 ra imponitur per hoc, quod applicatur
 his, qui regulantur, et mensurantur. Unde
 ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat,

quod est proprium legis, oportet quod applicetur hominibus, qui secundum eam regulari debent. Talis autem applicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ^{ex} ipsa promulgatione. Unde promulgatio ipsa necessaria est ad hoc quod lex habeat suam virtutem. (S. 2^a quæst. 90. art. 4.)

Tali responsione audita vix necesse videtur ut referamus verba Gratiani: «Leges tunc instituantur cum promulgantur» (Caus. in istis dist. 4. 1°); ~~hoc~~ alia quoque Joannis Gerson verba: «necesse est dari manifestationem ordinationis, ac voluntatis Dei; nam per solam ordinationem, aut per solam suam voluntatem non potest Deus absolute creaturæ imponere obligationem, sed ad hoc opus est, ut ei communicetur notitia unius aq^{ue} ac alterius.» (De vita spirit. lect. 2.) Verba doctissimi cardinalis Gotti. ad hoc, ut lex in actu secundo, (nempe actualiter) obliget, requiritur quidem indispensabiliter ut subiectis promulgatione proponatur.))

aliaque a S. Thomæ enunciata legis definitionem, nempe: «Quandam rationis ordinationem ad bonum commune promulgatam.» - Lex igitur ante promulgationem vim obligandi non habet,

illaque promulgatio necessaria est omni-
 no ad obligandum medium in humanis legi-
 bus, sed etiam in divinis, et naturalibus,
 prout docet item S^{us} Doctor. Nec ob-
 jiciunt adversarii quod, ut lex humana
 vim obligandi habeat, satis est ut commu-
 nitati promulgetur, nec requiritur ut
 notitia ad quemcumque subditum per-
 veniat; hoc enim principium quod liben-
 ter concedimus, modo recte intelligatur, et
 « valet tantum quoad materiale legis ob-
 jectum, ait S^{us} Liguorius, quod a lege
 preceptum retitum fuerit, non tamen
 quoad conscientiae obligationem legem ser-
 vande In foro externo, cum lex jam
 promulgata fuerit omnes eam scire
 presumuntur; respectu vero conscientiae,
 profecto minime peccat, qui legem
 illam sibi ignotam non servat, modo
 non acciderit ^{ob} suam negligentiam
 ignorasse; sicque intelligendus ille alius
 D. Thomae textus - « Illi, coram quibus lex
 non promulgatur, obligantur ad legem
 observandam, in quantum in eorum
 notitiam devenit per alios, vel devenire potest,

promulgatione facta (l. 2. g. 90-art. 4-ad 2).
 Haec verba devenire potest intelligi de-
 bent in quantum in subditorum notiti-
 am lex pervenire poterat, et ob eorum
 tantum negligentiam non pervenerit.
 Ita relatum textum explicant Suarez,
 Bravins, Capici, Collet, Sanchez, Salm.,
 Capetanus, cuius hic verborum referre opera
 pretium est: in hoc tantum reos dicit
 offensa legis, qui eam nesciunt, vel
 quia noluerunt, vel quia neglexerunt
 facere, quod in eis ad sciendum. Alio
 quis absentes, nesciri promulgata legis,
 non ligantur. Propter quod
 accusari nec apud Deum, nec apud
 homines ignorantiae possunt. Cui
 docti Capetani sententiae consonant
 praefatorum Theologorum scripta, nec
 tantum reputandos ^{sum} nescios addunt, qui
 legem omnino ignorant, sed etiam illos,
 qui post debitam diligentiam de ea
 dubitant; lex enim non ligat, nisi
 subditis applicetur per certam non
 autem dubiam notitiam. Concludamus
 ergo cum Dominico Soto: a

« Nulla lex habet vigorem legis ante promulgationem - Nullam exceptionem conclusio haec permittit. Et probatur ex natura ipsius legis: est enim regula nostrarum actionum, regula autem, nisi operantibus applicetur, vana est. Applicari autem nequit, nisi per eius notitiam; nam qui regulam utitur, eam intueri necesse habet. Fit ergo consequens, ut ante promulgationem, quoniam subditis innotescit, non eos obligando perstringat. » - Ergo lex dubia non debet haberi tanquam sufficienter promulgata, respectu eorum qui de eâ dubitant. Ergo non obligat. Ergo in casu aequiprobabilissimi stare possumus principio reflexo:

Lex dubia non obligat.

Ergo

Quamvis firmis stabilitis principis, satque solidis argumentis innixa nobis videatur nostrae propositio, illam tamen confirmare forsitan expediet auctoritate plurimarum S. S. ^{Communi} **Datum**, sive Doctorum, necnon Theologorum

multorum, quorum alii, quam tue
 meae consuevit sententiae directe fauere,
 alii doctrinam plus minusve nostrae
 affinem profitendum censuerunt alii
 verum, utprose. Probabilisimè simplicis
 partes amplexi, licetque ad nostrum sol-
 tem sensum, ultra veritatis limites pro-
 gressantur, a nobis tamen ^{Vindicare passunt,} ~~disprobat,~~
 fauores, qui enim plus docent, necesse
 est et minus asserant.

quatenus lib. extat
 Ab improbabili sta-
 rem hypothesi,

Confirmatur propositio. In confirmationem igitur
 nostrae assertionis passim ex innumeris
 Satorum operibus, quosdam textus seli-
 gamus:

Et primò I^{us} Gregorius Nazianzenus
 quendam Novatianum, qui secundas
 nuptias damnavat sic insectatur:

« An juvenibus viduis propter eta-
 tis libricum ~~incedi~~ matrimonii protesta-
 tem facis? At Paulus hoc facere mini-
 me dubitavit, cupis scilicet te magis-
 trum profiteris At hoc minime post

Baptismum, inquis, ^{quo} ~~pro~~ argumento
 id confirmas? aut rem ita se habere probas,
 aut si id requirit, ne condempnas. Quod si res dubia est,

vincat humanitas et facilitas (Orat. 29.) -

Quid clarius desiderari potest? Sed
audiamus etiam I^{um} Joannem Chrysa-
tomum, I^{um} Ambrosium, I^{um} Ragan-
mundum de Penafort, insignem, ait sa-
cro Liturgia, sacramenti poenitentiae mi-
nistrum; qui omnes, sive aequiprobabili-
mi doctrinae in scriptis expresse favent,
sive indirecte tantum, videntur tamen
clarius indubio libertati contra legem
favisse:

« Melius est, ait I^{us} Joannes, errare
in misericordia remittendi, quam in seve-
ritate ulciscendi Ubi enim ^{prater}~~prater~~
familias largus est, dispensator non debet
esse terrarum ^{Vis} ~~Loc~~ apparere Gauctus?
Circà vitam tuam esto austerus, circà
alienam autem, esto benignus. (Hanc. 43
in S. Matth.)

— Consideranda autem sunt, ait I.
Basilius de quibusdam loquens qui ju-
ramentum quoddam a se praestitum ~~inve-~~
lidum fuisse autumabant, consideranda
sunt, et species juris jurandi, et verba, et
animus quo juraverunt, et sigillatum

qua verba addita fuerunt; adeo ut si
~~nulla~~ ^{nulla} prorsus s. adeo ut si ~~nulla~~ ^{nulla} prorsus
 sit rei ~~lesiva~~ ^{leniende} ratio tales omnino dimittendi
 sint.) Epist. 188 —

¶ Ad misericordiam, addit I^{us} Am-
 brosius, promptior est quam ad severitatem
 Spiritus Dei.) — (Melius est, demum
 repetit I^{us} Raymundus, propter mi-
 sericordiam rationem reddere, quam propter
 aliquam crudelitatem.)

Ceterum huic opinioni longe antea
 passerant et Lactantius: (Stultissimi
 est hominis, dicens, praeceptis eorum
 velle parere, quae utrum vera sint, an fal-
 sa, dubitatur.) (lib. 4. inst. c. 27).

Et I^{us} Leo sic se habens (Epist. 90):
 ¶ Sicut quaedam sunt, quae nullam prorsus
 ratione corvelli, ita multa sunt, quae
 aut pro necessitate temporum, aut pro
 consideratione elatum oporteat temperari.
 illa consideratione semper servata, ut in
 iis quae vel dubia fuerint, aut obscura, id noverimus sequen-
 dum, quod nec praeceptis & evangelicis contrarium, nec deco-
 ris sanctorum patrum inveniat adversum.

Ad ^{ad huc} ~~huc~~ expressius nostram senten-
 tiam

admississe videntur S.^{us} Augustinus.

« Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores esse committitur indifferenter esse habendum. » (Serm. 296)

S. Bernardinus: « quando ^{Diversae} ~~duae~~ sunt opiniones, ceteris paribus, humanior preferenda est. »

I.^{us} Bonaventura: « quae istarum trium opinionum sit verior, fateor me nescire; et (4to dist. 38-art. 2. q. 3) satis potest qualibet sustineri. Siquis tamen velit hanc ultimam acceptare, non occurrat ei inconveniens manifestum » id est, non preferenda videtur opinio tutior, sed qualibet eorum sustineri potest, et acceptari.

Concludamus ergo cum S.^o Antonio, sic piamis totum quod dicimus confir-
mante: « Obligere viam tutiorem consilii est, non praecipi. Confessa-
rius sequi potest sententiam sui pae-
-^{rentis.} ~~antis~~ fundatam in consiliis perito-
rum, et de quibus ex vita probabile est quod non
consulant nisi bene. » (Serm. Phil. 1° p.
3 lit. 10 cap. 5-10-)

Ex quibus omnibus apparet quod jure
possimus gravis ^{cujusdam} auctoris sequentia
verba usurpare: «Latius, indubio ^{stricto} ~~stricto~~ tali,
ubi in neutram partem inflectitur mentis
sententia, relinquent homini potestatem re-
quendi benigniora; ergo agnoscunt aliquod
generale principium, quo possit firmari pri-
oris judicium concomitans de non existen-
tia legis.» — ^{Eus.} ~~Et~~ Mort. Caus. 1. — disp. 2. — q. 5. —

Quod si theologorum textus, verbis ^{9^o formae}
Doctorem hic addere liceret, manifestius appa-
reret quam multos laudandorum nominum
catenae nos comitaverit in assertionem laud-
~~abilis~~ probandae. Sufficiat nobis in nostras
partes vindicare ^{Schola} ~~Schola~~ ^{Chomam}, ~~Schola~~ ange-
lus, Theologia principum cujus non semel
argumenta supra usurpavimus. Benedictum
XIV^{um} dicere non dubitavimus, et non debent
imponi vincula, quando non adest lex manifes-
ta qua ea imponat» (Act. 13. —) Aliosque
pene innumeros quorum nomina proferre
satius erit:

Auctores qui in con-
fessio plus minusve stant
pro libertate:

Abelly — Episcopus, sanctitate et doctura
praeclarus — Suarez, Dominici Archiepiscopus.
Mort. vatic. clarus, et a Benedicto XIV°

89
commendatus - Andrecci quem multipliciter
idem Benedictus XIV^{us} - Azorius, valde cele-
bratus in nostro Paeset - ~~Becanus doctus~~
Barnes, Dominicanus, S^a Cheresia confessor.
Barbosa, episcopus - Becanus, doctus Domi-
nicanus, S^a Cheresia ac pius - Bonaci-
na, episcopus sapientia sua commen-
dabilis - Busembaum - Coninkius - De
Lugo, cardinalis perdoctissimus - Diano -
Duval, professor Sarcenicus, lux ^{que} ~~qua~~
Gallia, ^{tempore} ~~notum~~ ~~prope~~, reputatus - Agitius
~~ius~~, Romanus doctor, fundatissimus,
archiepiscopus - Elbel - Faure, cuius do-
ctrinae multi habebat Pius VI^{us} Gam-
macheus - Ganne - Gousset cardinalis
et archiepiscopus - Gury, cuius theologia
traditur studiosa iuventuti collegii de
Propaganda Fide - Holzmant - Lario,
quem Benedictus XIV^{us} amplissimis
laudibus ^{cum laude} ~~cum laude~~ ~~laudat~~ - Layman, doc-
trina et methodo commendabilis - Ledes-
ma, episcopus - Lessius a S^a Francisco
Salesio, valde laudatur - S^{us} Liguarius,
vir percelebris, non tantum sanctitate,
sed etiam prudentia et amplissima

doctrinā, juxta Benedictum XIV^m, Leonem
 XII^m et Pium IX^m — Marhart, cujus opus de Pro-
 babismo, meritō celebratur — Martinez Dominicus
 Medina, doctus episc. — Molina — Navarros —
 Reginaldus à S^o Francisco Galerio laudatus — Ran-
 caglii, optimus consiliarius — Salmanticenses,
 doctissimi et sapientissimi — Sanchez, pietate
 et doctrinā præclarus — Scarini, recens Theo-
 log. navariensis, qui, cum S. S. Pio IX suam theo-
 logiam dedicaverit, responsum accepit: « Tibi
 vehementer gratulamur, quod nihil antiquius
 habueris, quam salutores sanctissimi ac
 doctissimi viri Alphons. de Liguari doctrinas
 magis magisque propagare, iisque Ecclesiastica
 præsertim juventutis animas imbuere » — (5
 apr. 1847) — Suarez, qui primas post S^m Tho-
 mam in scholā tenet, à Bossuetis totius
 scholæ, recentioribus temporibus, representa-
 tor vocatus — Segneri — Doctissimus Sylvius
^{Excellus} Petillus, qui pro suā sententiā, ducentos aucto-
 res à se lectos notat — Theologia Wirceburgen-
 sis, quæ totam Probabilismi questionem
 solvè et accuratissimè discussit — Caletus,
 cardinalis — Humbertus, dominicanus — Vas-
 quez, lumen clarissimum à Benedicto XIV° dictus
 Viva, vir eximia sapientiæ, testis eodem
 Benedicto XIV° —

Sed tanta enumerationis finem faciamus, ex qua jam clarius apparet maxime prestantem theologorum turbam nostrae sententiae partes suscepisse, nec ullam adversariorum classem, sive Probabilioristam, sive Probabilistam, necum aequalem, sed vel paulò minorem auctorum numerum in sui favorem congerere unquam posse.

Jam ergo completa Propositionis demonstratione, restat id est ^{ut} ~~horum~~ ^{horum} ~~horum~~, quos hinc et inde confutandos suscepimus, adversariorum argumenta breviter teramus, sicque variis objectionibus, quae contra ~~the-~~ ^{sim} ~~sim~~ proferri possint, principia saltem responsionum tradamus.

Confutantur Probabilioristae

Et 1° cum Probabilioristae rem habeamus.

1um Argumentum — Non licet, aiunt, tenere in praxi opinionem de qua haberi nequit conscientia practicae moraliter certa. Porro in concursu duarum opinionum aequè probabilium conscientia moraliter certa de opinione parente

Libertati saleri nequit; siquidem ea consue-
 tuda certa fieret vel directe vel indirecte;
 sed neutrum dici potest; non prius, quia
 motiva in favorem utriusque opinionis,
 aequale pondus habent, in hypothesis, ideoque
 nullum prudenter emitti potest judi-
 cium; nec posterius, scilicet indirecte,
 per principia reflexa, cum allegata prin-
 cipia, vel falsa sint, vel nihil probantia,
 ut videri potest:

1um Principium: Lex dubia non obligat - quia non
 est sufficienter promulgata, nec suffragi-
 ter ignorata. Sorro non admittendum est
 illud principium, 1° quia novum - 2° falsum,
 siquidem infirmæ sunt duæ rationes ab
 eis allegatæ - 1° Lex non est sufficienter
 promulgata - seu promulgatio est dubia.
 Sed hic ad est principii petitio, siquidem
 questio est utrum lex dubia obliget, et
 respondetur negativè, quia promulgatio
 legis est dubia, quod dubium idem est
 ac dubium de ipsa lege. - 2° Lex dubia
 est inculcrabiliter ignorata. Sorro illud
 saleri nequit ut ignoratum, quod cogno-
 scitur tanquam gravibus iurium momen-
 tis

etiam si ^{arta} non sint ex momento. Ignoratur
quidam an certo existat lex, non autem an
existat. Aliunde, Etiam si lex dubia non
obligat directe, seu vi propria, ratione rei;
saltem obligat indirecte, seu ratione legis
naturalis, cum lumen naturale ^{indirecte} vi-
tandum esse periculum peccandi, et ideo
in casu dubii partem tutiorem esseolgen-
dam.

2um Principium: Indubio melior est conditio possiden-
tis, et ideo, libertas possidens, non ligatur per
dubiam obligationem. Porro principium il-
lud in materia iustitiae admissum non
admitti potest, quando agitur de honeste
actionis perueniendae et de obligatione legis;
siquidem in iustitia legitime prosequitur
possessore alicujus boni esse ejus domi-
nium, et aliunde princeps potest, propter
~~et~~ bonum publicum transferre dominium
rei in favorem possessoris; quae rationes
non valent, quando agitur de lege dubia.
Aliunde adest iterum principii petitio.
Queritur enim utrum Dubitans de exis-
tentia alicujus legis teneatur hanc legem
servare, et respondetur illum non teneri,

quia possit et eius libertas; id est; quia non tenetur, cum possessio sit jus faciendi. Aliud è tandem certum saltem non est illud principium, ideoque prorsus insufficiens ad efformandam conscientiam moraliter certam.

Ergo:

Respondetur: Non licet tenere in praxi opinionem de qua haberi nequit conscientia practice moraliter certa. Concedo maiores, quam quidem in promouendis tanquam certissimam, ob extra omnem discussionem positam, agnoscimus.

Porro in concursu duarum opinionum aque probabilium conscientia practice moraliter certa haberi nequit; nec directe, concedo nec indirecte, absoluto nego, si quidem, necum falsa sint et nihil probantia, quae à nobis allegantur principia, falsas solummodo vel nihil probantes video rationes contra nos al-

factas. Dicitur enim ^{novum, principium:} Secunda factas. Dicitur enim principium, quia ^{novum, principium:} Si novum esset formula quae enuntiaret principium quod ad rem? Nominè patet, ex variis latran superior et citatis textibus principium

-lia non obligat.

illud, saltem quoad sensum, a primis
 Ecclesiae ~~secularis~~ et ab illustrissimis ac san-
 tissimis Doctorebus ^{sapientissimis fuisse} usurpatum? — Nec
 novum est igitur illud principium, nec
 falsum — Enim vero ubinam ~~sapientissimis~~
~~fuisse~~ reperietis hanc petitionem
 principii quam nobis obiciunt adversarii.
 Quæstio est, inquirunt, utrum lex dubia
 obliget, et respondetur negativè, quia pro-
 mulgatio legis est dubia, seu potius quia
 lex est dubia, cum dubium de promulga-
 tione idem sit ac dubium de ipsa ob-
 ligatione — Sed verbis ludunt adversarii —

Queritur utrum lex dubia obliget, et
 respondetur negativè, quia est de essentia
 legis obligantis ut sit certa, ^{et ut} ~~est ut~~ talis a
 subjecto agnita — Non respondetur ergo lex
 dubia non obligat, quia lex est dubia, sed
 lex dubia non obligat, quia lex dubia non
 est lex non habet rationem legis, respec-
 tu subjecti. — Sed, addunt adversarii,
 lex dubia, lex dubia non est inculpabiliter
 ignorata, cum haberi nequeat ut igno-
 ratum, quod cognoscitur tanquam
 gravibus iuribus munitis, etiamsi

certa non sunt ea momenta. In tali
 casu, ignoratur an certo existat lex, non
 autem an existat. Sed concedere debent
 Dubium non esse scientiam; porro, ex
 Hypothesi, gravior hinc et inde sunt mo-
 menta propter et contra legis existentiam.
 Proinde nihil inde exariri potest
 nisi ^{merum} ~~merum~~ dubium; nec dicere pos-
 sumus quod in tali casu ignoratur tant-
 tum an certo existat lex, minime vero an
 existat. Dubitatur an lex existat. Porro
 quoad vim obligatoriam legis, verum du-
 bium propter rationes hinc et inde
 aequales, idem sonat, ac ignorantia. Nec
 dicant adversarii, quod in tali casu, etiam
 si Lex dubia non obligaret directe, seu
 ratione sui, saltem obligaret indirecte,
 seu ^{ratione} ~~ratione~~ naturalis legis, lumen enim
naturale dictat, ait Joannes Gerson,
nec etiam Deum obstringere posse
creaturam ad legem observandam, nisi
prius praeceptum ac voluntatem su-
am Deus creatura manifestet, per rem,
et propriè dictam, ut opinor, notitiam, non
autem per merum et propriè dictam dubium,

Quoad 2um Principium: In dubio
 melior est conditio possidentis. In theses proba-
 tione, breviam fuimus adversariorum
 objecto, signidem demonstravimus, princi-
 pium illud in materia justitiae admis-
 sam, applicandam esse etiam in Aequi-
 probabilistarum Hypothesi. Nec illi quid-
 quam addemus. Sufficiet nobis petiti-
 oem principii cujus insinuant nos
 adversarii computare. Sciunt probabilio-
 ristae. « Queritur utrum dubitans de
 existentia alicujus legis teneatur ~~eum~~
~~possessio sit jus faciendum.~~ » Parro quis
 non videt hanc legem servare, et responde-
 tur illum non teneri, quia possidet ejus
 libertas, id est, quia non tenetur, cum
 possessio sit jus faciendum. » Parro quis
 non videt hosce adversarios mirum
 in modum verbis abuti? Non dicimus sub-
 jectum, in aequiprobabilismi Hypothesi,
 non teneri, quia non tenetur, sed quia
 jus certum, possessio certa et incon-
 cussa libertatis moveri non potest pro
 quod dubium et proinde prorsus inerta
 libe - Possessionem libertatis non

interpretamur *jus faciendi*, sed *jus*
manendi quod eramus, donec no-
 bis immutatio veniat per manda-
 tum saltem moraliter, si *directe*,
 si *indirecte*, certum. Illud quoque prin-
 cipium, quidquid dicant adversarii,
 utpote gravibus innixum momentis,
 certum multisque admissum theolo-
 -gin-
 gis, omnibus proleat conditionibus re-
 quisitis ad efformandam conscientiam
 certam *practice* moraliter certam —
 Ergo —

2um Argumentum — In concursu duarum opi-
 nionum aequi probabilium non licet in pa-
 xi tenere opinionem faventem libertati,
 dummodo ea regula saepius in *jure*
canonico tradita: || In dubio pars tutior
 est eligenda 1^a intelligenda sit de vero
 precepto, non autem de consilio 2^a ex-
 tendenda sit generatim ad omnes dubii spe-
 cies, non autem restringenda ad casus
 peculiiores, quarum occasione ^{prolata} ~~prolata~~ fuit.
 Atqui haec duo constant. 1^a Quid enim intel-
 ligenda est de vero precepto. Etenim
 verbis *imperativiis* tradita *haec* regula:

Sic se habet Clemens III - lib. 8 - c.

Quum indubius certam debeat eligere tutiorem, te convenit infringere prescripto memorato ut servet irregularitatem, &c.... Aliunde Innocentius papa tertius declaravit. // Episcopum, qui non servaverat excommunicationem contra eum, latum, quia illam habebat tanquam dubiam, incurrere irregularitatem. Sed pena tam gravis non incurritur per transgressionem consilii. Ergo 1^a intelligenda est illa regula de vero precepto. Ergo 2^a Constat &c.... Constat et 3^a ^{hanc} regulam extendendam esse generationem ad omnes dubii species. Expressatur enim in iure canonico, non tanquam regula nova et specialis, sed tanquam naturae iure naturali fundata, et omnino generalis. Praeterea non in uno loco, sed passim in variis dubiis quae in negotio solutio occurrunt, traditur supra memorata regula. Sic v.g. quando fratres Minores Clementem 5^m interrogant utrum sub peccato mortali teneantur ad eaque in regula Sⁱ Francisci verbis imperativis

exprimuntur, sic respondet Clementina Exivi: «Attendentes quod in iis que salutem animae respiciunt, ad evitandos graves remorsus conscientiae, pars securior est tenenda, non ad omnia, sed ad sequentia etc....») Ergo in iure canonico exprimitur tanquam regula generalis — Ergo —

Respondetur: In concursu duarum opinionum aequae probabilitatis non licet in praxi tenere opinionem parentem libertati, dummodo 1°.... 2°.... Concedo maiorem.

At qui haec duo constant in Regula: «In dubio pars tutior est eligenda» 1° intelligenda est de vero pracepto; 2° extendenda est ad omnes generatim dubii species. Nego minorem.

1° Non intelligenda est de vero pracepto. Nam responderi potest cum S^o Antonino: De tutiore via in dubio eligenda = «hoc esse ^{verum} de honestate et meriti maiestate, et non de salutis necessitate quoad omnia dubia; alioquin oporteret omnes reli-

gionem intrare.) Unde censebas I^{us}
 Archiepiscopus hanc, de qua tunc discepta-
 batur, canonum regulam, non esse de prae-
 cepto. Nihil autem obstat quod ibi exemplum
~~non adductum~~ ^{adhibuerit}, siue absurdum, quod ali-
 quin oporteret omnes religionem intrare;
 ibi enim loquebatur Sanctus ^{adversus} ~~adversarius~~ eos,
 qui dicere presumpserint omnes de praecep-
 to teneri, propter illam regulam, religionem
~~non~~ ingredi; sed ibi directe respondet eis
 qui dicebant contractum illum ^{agelatum} ~~(agelatum)~~
 de contractu quem ^{usurarium} ~~usurarium~~ quidam repu-
 tatant) retitum esse ^{ratione} ~~vigere~~ praedictae re-
 gulae obligantis ad partem tutiorem eligen-
 dam. — Hanc autem sententiam non solum
 professus est I^{us} Antoninus. Sic enim sen-
 tiunt: Joannes Nyder, dicens: «Tutior
tutorem eligere est consilii, non praecep-
ti.» Cabrera, scribens: non valet, quod in
dubio tutior & via est eligenda, quia
hoc non est praeceptum, sed consilium.» Navarrus, Soto,
 Suarez, Henriquez, Gerson, I^{us} Bonaventura.
 Quoad vero exempla ab adversario relata,
 dicimus: Sic explicari possunt verba Cle-
 mentis IIIⁱ — Quidam sacerdos viro cuidam

instulerat vulnus, ex quo vitam decederat.
 Deinde dubitabatur an ille, propter
 huiusmodi vulnus mortuus fuisset.
 Respondit Clemens convenire ut
 sacerdos a sacrificando abstineret: «Cum
 indubius semitam debeamus eligere
 tutiorem, te convenit injungere pres-
 bytero, ut non ministraret. Sed animam
 revertendum est quod non adhuc facti
 veritas est erat tunc explorata, scilicet,
 an tali ex vulnere mors accidisset; ideo
 que subiungit textus: «Si ex aliorum
 infirmitate obierit, poterit divina mi-
 nistrare; ad revertendum est secundo quod
 eo casu non agebatur de observando aliquo
 præcepto, sed tantum de quadam conven-
 nientia, ut, si deinde constaret sacer-
 dotem revereri fuisset homicidam, pro-
 pter non esset scandalum ^{eum} celebrantem
 conspiciere. — Verba autem Innocentii
 III eodem ^{modo} ~~modo~~ discurrere licebit: Ibi
 casus erat, quod quidam Episcopus, nonob-
 stante fama publica de excommunicatione
 adversus eum lata, ^{temerè} ~~temerè~~ cele-
 brare maluit, quod de re iure dicimus

eum fuisse ab Innocentio depositum;
nam persistente dubio de excommunicatione,
ipse diligentiam adhibere te-
nebatur, ut de veritate certior fieret, ⁱⁿ⁻ter-
umque à celebratione desistere debebat.
Idcirco merito dixit Pontifex, quia in
dubio via tutior etc nec videmus
quomodo adversus nostram sententiam ali-
quid ^{probarent} ~~probant~~ hanc verba - Ergo 1^a -
2^a Non extendenda est ad omnes generationes
dubii species. Concedimus enim hanc re-
gulam, hos canones quos nobis obijciunt ad-
versarii generaliter accipiendos esse quoad
omnia dubia practica, et facti, qualia
erant illa quae occurrerant, respectu ad
casus praefatorum canonum, sed non
quoad omnia dubia speculativa et juris,
regulamque praefatorum canonum quoad
dubia speculativa, esse de consilio, non de
praecepto. Ita I^{us} Antoninus, Christianus
Lupus, Joannes Nyder, Goto, Suarez, Hen-
ricus, I^{us} Bonaventurae, et alii fere uni-
muniter - Quoad Clementinam Excoi,
respondemus; quod ibi Fratres minores
sedem Apostolicam efflagitarent, an

sue gravi tenerentur ad illas religionis
 regulas quae verbis praecipitis erant expressae.
 Sed cum, in responsione, ^{I^{us}} Pontifex
 dixerit; Satis securior est tenenda: haec verba,
 juxta Busebium Amart, non intelligenda
 sunt de securitate materiali in amplecten-
 do tutiorem partem, sed de securitate spiri-
 tuali conscientiae in operando cum morali
 certitudine sine dubio practico; nam si
 de materiali securitate loqui intendisset,
^{utique} ~~utique~~ declarasset omnes voces imperato-
 riis praecipitis denotare, quod materia-
 liter ^{tutius} ~~certius~~ procul dubio fuisset; sed Pon-
 tifici dixit esse intelligenda verba impera-
 toria tantum illa quae talia videbantur
^{vi verbi,} ~~ex verbis,~~ ^{nempe ob} ~~verborum~~ expressio-
 nem, vel saltem ratione materiae.

Aliud è, antecederet à Fratibus fuerat
 dubitatum; ait ^{I^{us}} Liguorini, an regula
 tantum ad vota paupertatis, castitatis, et
 obedientiae obligaret, sed Nicolaus III
 jam declararet obligare etiam ad illa
 consilia evangelica quae in regulis expri-
 mebantur verbis obligatoris praecipi ^{vel}
 praecipi aequivalentibus. Deinde Frater,

51. Hec Clement^{ina} v. supplicavit ut eis declara-
 ret: Quae censeri debeant praeceptis aequipol-
 lentia. Et circa Clementem, priusquam explicasset
 ea quae praeceptis aequipollentia videbantur ~~et~~
 verborum, et ratione gravis materiae, de qua
 agebatur, praemisit illa verba: ad vitandos graves
 remorsus conscientiae pars securior observanda. In
 eo igitur casu non agebatur de duobus parti-
 bus aequè probabilibus sed tantum an esset
 obligatio illam sequendi partem, quae,
 juxta regulam rigorem, et juxta id quod
 Nicolaus III^{us} jam declaraverat, non tantum
 tutior, sed erat unice tuto, idcirco
 non preterenda sine gravi conscien-
 tia remorsu. Hinc dixit Clement
 ad vitandos hujusmodi remorsus, tenen-
 dam esse securiorem partem, quae
 ipsa erat unice vera et unice securo,
 et ex alia parte nulla rationes suppete-
 bant quae transgressionem illorum consi-
 deriorum à gravi culpa excusare ^{valerent} ~~valabant~~.
 Ergo 2^a

Ergo-

Probabiliorista principiorum à nobis allega-
 ta, et quidem ut probare tentavimus, prorsus

rejiciunt; Probabiliste vero quos nunc
 impugnare debemus subtilibus sed,
 ut nobis videtur, inanibus argumentis
 in suas vindicant principia à nobis al-
 legator.

Constitantur Sic se habent Probabiliste
 Merè. Probabiliste. ((In concursu duarum opinio-

nium quarum una est probabilior, altera
 vero minus probabilis, licitum ^{est sequi} esse sequi
 opinionem minus tutam, minusque
 probabilem, modo sit solide probabilis.))

Contra quos contendimus:

((In concursu duarum opinionum non
 licet sequi opinionem minus tutam,
 minusque probabilem, relictā tutiori
 quæ videtur certe probabilior.))

Dicimus: quæ videtur certe probabi-
 lior, id est, quæ sine hesitatione habe-
 tur tanquam probabilior. Ita S^{us}
 Liguorius ^{innumeri} ~~et innumeri~~ alii.

Prob. = 1^a ex his verbis: ((Omne quod
 non est ex fide, peccatum est.)) Junta
 hæc Divi Pauli verba peccat qui agit
 contra intimam persuasionem de
^{illicitate} ~~illicitate~~ sue actionis. Porro, ita agi

qui sequitur opinionem minus tutam
minusque probabilem, relicta tutiori,
quæ per judicium practicæ-practi-
cum, sine hesitatione, ipsi videtur
probabilior. Etenim quamvis utraque
opinio objective considerata ipsi vide-
atur probabilior, eo ipso quod per
judicium practicæ-practicum judi-
cat unam opinionem esse certè proba-
biliorem, intimam persuasionem ha-
bet alteram esse falsam, et ideo prohibi-
tam. Prob. 2^a. ((Omnia probate;
quod bonum est tenete. Ab omni
specie malæ abstinete vos.)) I. Thimo-
th. v. 21-22. Unde sic; Juxta ea
verba, vitare tenemur non tantum
quod est evidenter malum, sed etiam
quod mali speciem habet, seu quod
majores mali habet apparentias. Ha-
rangue St. Paulus dicit: ((Omnia pro-
bate, id est, in quantum potestatis in-
quire veritatem, et non ^{orta} ~~acta~~ certiter
dine, abstinete vos ab iis actionibus,
quæ, juxta ductum rationis, majo-
rem habent apparentiam mali.))

Prob^{is} insuper ratione. Et quidem
 duplici argumento — 1° Non licet sequi
 opinionem quam agens assensu po-
 sitivo et prudenti habet tanquam fal-
 sam; Porro qui sequitur opinionem
 minus tutam minusque probabilem,
 relictā tutiori, quae ipsi sine hesita-
 tione videtur probabilior, assensu
 positivo et prudenti habet hanc opini-
 nem tanquam falsam. Etenim si
 per iudicium practice-practicum
 adharet positivè uni opinionem tanqu-
 quam probabiliori, et ideo magis acce-
 denti ad veritatem, eo ipso alteram
 opinionem habet tanquam magis
 accedentem ad falsitatem. Quum vero,
 ex hypothesis, assensu positivo et ^{pru-}pru-
 denti adharet priori opinionem tanqu-
^{positivo}am probabiliori, eo ipso assensu et pru-
 denti habet tanquam falsam posteri-
 rem opinionem. Ergo — 2° Non
 licet sequi opinionem minus probabi-
 lem minusque tutam, nisi habeatur
 conscientia moraliter certa de licen-
 tia huius actionis promerendae. Sed in

hoc casu conscientia moraliter certa haberi non potest; siquidem hac conscientia fieret moraliter certa, vel directe, vel indirecte. At qui neutrum dici potest. Non directe, patentur adversarii. Neque indirecte, scilicet median- titus principiiis reflexis. Quæ enim ab adversariis allegantur principia reflexa, vel falsa sunt, vel nihil probantia. 1um Princip. Lex dubia non obligat. 2um Princip. Indubio, melior est conditio possidentis. Ea quidem principia vera sunt, dum- modo bene intelligantur, sed certo certius non spectant ad questionem presentem. Nam in iis principiiis agitur de dubio; sed ad est discrimen inter dubium et opinionem. In dubio, nullus est assensus, nihil asserit intellectus, neque opinatur; in opinione autem adest assensus intellectus qui asserit et opinatur. Ergo hæc duo principia allegata nullo modo spectant ad questionem presentem. —

3um Principium sic se habet: 1°

Qui agit probabiliter agit prudenter
et qui agit prudenter non peccat.

Si ageretur de opinione probabilis
extra concursum, verum esset istud
principium, sed si agitur de opi-
nionem probabilis cum concursu, falsum est
et ab innumeris quidem rejicitur
theologis. Etenim, expresse ait
S^{us} Liguorius, ^{si mera} ~~si mera~~ probabilitas,
non
sufficit ad efformandum judicium.
Ergo principium illud, in
sensu Probabilistarum, est omnino
falsum. Ad esset enim petitio prin-
cipii. Enimvero sic ratiocinantur
Probabilistae:

1^a Obj. Prudenter agit, qui agit
secundum opinionem vere et solide proba-
bilem. Porro qui sequitur opinio-
nem minus probabilem sequitur
tamen opinionem vere et solide proba-
bilem, siquidem illa opinio, quamvis
sit minus tuto, ^{gravi} ~~gravi~~ ^{nilitur} ~~nilitur~~ motu.
Ergo Respondetur: qui sequitur

87

opinionem vere et solide probabilem
~~pruenter agit~~ ~~pro facere~~ - Distingue - opinionem
 probabilem quoad ipsummet subjectum, conced.
 sed prudenter agit qui sequitur opinio-
 nem cui subjectum adherere non potest
 per iudicium practicum, licet in huius
 favorem quascumque rationes habeat. Nego.
 Seu aliis verbis: opinionem subjective
 probabilem, concedo. - Objective, nego -

Instant — Quamvis una sit probabilior,
 altera etiam potest esse solide subjective
 probabilis; namque probabilius et mi-
 nus probabile sunt duo correlativa.
 Si una est probabilior, altera debet
 esse solide probabilis - Sed una, ex hypo-
 thesi est subjective probabilior - Ergo al-
 tera debet esse etiam solide subjective
 probabilis -

Resp. Probabilius et minus probabile sunt
 duo correlativa, quando agitur de ap-
 parentis veritatis, concedo, quando agi-
 tur de adhesionis veritati - Nego -

Sicque instant pluries probabilista
 quorum argumentis computandis di-
 stincte immorandum oportet non

cucimus, praertim cum ~~se~~ ex principiis
 a nobis iterum atque iterum allatis qua-
 curque solvenda videantur objectiones.

Quoniam vero opinio nostra, licet
 gravissima, solidissima necnon et pru-
 dentissima, nobis, et ^{quoniam} ~~que~~ ~~missa~~ ~~intra-~~
 meris ferè theologis appareat, non omni-
 no certa dici potest, probabilioristarum
 quae et mere-probabilistarum doctrina
 in scholâ libera remanente, ex omnibus
 dictis.

Deducas: 1^a Confessarius quidem communiter te-
 netur monere penitentem qui vult
 sequi opinionem quae generatiter fal-
 sa habetur: Illum penitentem monere
 debet, quia non consetur esse in bona
 fide, etiamsi contendat praetens eam
 opinionem sibi videri probabiliorē.

Si praetens monitioni acquiescit, ~~ad~~
 nulla difficultas, si vero non acquiescit moni-
 tioni, gravisque sit materia, absolvi non
 potest, ut protè deficientibus rectis dispo-
 sitionibus. — Sed diximus communiter,
 excipiuntur enim quidam casus in
 quibus fieri non debet talis monitio,

nempe, quando penitens est in bona
 fide, et aliunde nociva foret illa monitio.
 2° Confessarius inquietare non potest
 penitentem qui sequitur opinionem
 liberam in schola quam prudenter ad-
 misit. Etenim confessarius inquietare
 non debet penitentem in iis actionibus
 in quibus nullum est peccatum. Sed
 penitens in iis actionibus in quibus sequi-
 tur opinionem liberam in schola,
 quam prudenter admisit, nullo modo
 peccat. Ergo illum inquietare non potest
 confessarius. Præterea confessarius non
 est iudex controversiarum et in iis
 questionibus dubiis, circa quas nul-
 lam emisit decisionem Ecclesia, suam
 opinionem penitenti imponere non
 potest, tanquam minister Ecclesia
 debet suum penitentem relinquere
 sue conscientie, eodem modo ac Ecclesia
 ipsa doctores relinquit. Sed dicimus:
 quam prudenter admisit. Namque si peni-
 tens admisisset imprudenter quasdam opi-
 niones benigniores, non esset in bona fide,
 et ideo confessarius erga eum sese gerere

teneretur, sicut erga eos qui versantur
in ignorantia vincibili.

3^a Quando bonum spirituale pa-
nitentis postulat ut confessarius ad mit-
tat in pravi opinionibus benigniores et
liberas in schola, potest illas admittere
erga illum penitentem, et etiam, sal-
tem indirecte, ^{innuere} innuere eas ad mitti posse,
ut probatur multis rationibus conve-
nientie et agendi ratione ipsius Ecclesie,
piissimae fidelium matris, sponsaeque
Christi Redemptoris et Legislatoris, cui
cum Deo Patre, alioque ^{Spiritu} ~~spiritu~~ sit po-
-testas et gloria in secula seculorum. Amen.

Amen

W. A. A. A.
pro